

moli da ga se ispravi ako je nešto pogriješio ili nadopuni ako je što zaboravio te na kraju zaziva blagoslov svakome čitatelju.

Nakon abecednog popisa pisaca prema prezimenima te «Odobrenja teološkog reda» i «Dzvola reda» iz 1766. godine, započinje Sladeov pregled književnika Dubrovačke Republike.

Književnike i istaknute građane Dubrovnika Slade je uvrstio u svoj pregled abecednim redom po imenima, a ne prezimenima, upisujući i podatke o njihovim djelima. Uz te, katkad su uvršteni podaci o podrijetlu (npr. za Antuna Medu kaže da je Grk s pravim prezimenom Callosius i da je donio novi cvijet s istoka - nazvan po njemu kalosij). Zatim spominje zanimanja pojedinaca (npr. Marko Flori bio je liječnik u Dubrovniku, dok je Đuro Grizić bio učitelj u osnovnoj školi). Za redovnike je upisivao pripadnost crkvenom redu (dominikanci, franjevci i sl.). Slade je znao upisati katkad i posebnosti (npr. Antun Aletin «odlično poznaje više jezika, vrsno je upućen u starine, također uživa u poeziji na latinskom»; Marka Ranjinu da u «kanonskom pravu bio je najjuštiji» i dr.). Godine rođenja i smrti zabilježio je ako je imao podatke, a upisivao je i nekrologe. Tako je Marin Držić u povodu smrti Šiška Menčetića napisao: «Poslušaj s ljubavi Držića prid vodi, u slavnoj Dubravki s Vilam dan vodi: š njim opći i hodi nekada i Džore, i Šiško izvodi tanac kraj gore.»

Djelo «Fasti litterario Ragusini» pravi je izvor podataka o srednjovjekovnim Dubrovčanima istaknutih na znanstvenom i književnom području koji su pisali pjesme, drame, komedije, komentare, prijevode i sl. Zahvaljujući znanstvenom i prevodilačkom trudu Pavla Knezovića, dan je veliki doprinos poznavanju djela Sebastiana Sladea. Prijevodom latinskog teksta na hrvatski jezik i iscrpnim bilješkama (151-270), otvaraju se mogućnosti popunjavanja dosad nepoznatih podataka iz biografija osoba koje je Slade u kronici obradio. Iako Slade smatra da pisanje životopisa može imati propusta jer i «sam Homer katkad zadremucka» moli, skromno, za nadopunjavanje i ispravke jer time bi se njegov pregled pretvorio u cjelokupnu povijest, što je i sam htio.

Vladimir Huzjan

Hrvatska u doba kneza Branimira, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Benkovcu 12. lipnja 1998., Matica hrvatska, Zadar 2002., 227 str.

U Benkovcu je 12. i 13. lipnja 1998. održan znanstveni skup pod naslovom «Hrvatska u doba kneza Branimira» u organizaciji Poglavarstva grada Benkovca, Zadarske županije i Hrvatskog instituta za povijest, a pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora i Ministarstva znanosti i tehnologije. Na skupu je nekoliko hrvatskih povjesničara, povjesničara umjetnosti i arheologa iznijelo svoja najnovija saznanja ne samo o Branimirovu vremenu nego i kasnijim događanjima na benkovačkom području. Kako bi rezultati njihovih istraživanja bili dostupni širem krugu čitatelja Matica hrvatska iz Zadra pokrenula je tiskanje ovog zbornika koje je završeno početkom lipnja ove godine. Zbornik se sastoji od deset članaka i pet sažetaka. Predgovor zborniku (7-8) napisali su mr. Gordan Ravančić i predsjednik Matice hrvatske u Zadru prof. dr. Šime Batović.

U prvom članku u zborniku «Knez Branimir u sintezama hrvatske povijesti» (17-22) Zrinka Pešorda i Gordan Ravančić analiziraju u nekoliko pregleda hrvatske povijesti kako su pojedini autori interpretirali kneza Branimira i njegovo doba. Autori zaključuju da postojeća malena količina izvora sputava proširivanje spoznaja o njegovu vremenu i općenito o hrvatskomu ranom srednjovjekovlju, te da jedinu put k proširenju znanja vodi kroz usvajanje novih metodoloških postupaka.

«Pisana povijesna svjedočanstva o knezu Branimiru» (23-41) članak je Mirjane Matijević Sokol u kojemu autorica putem analiza pisama papa Ivana VIII. i Stjepana VI., zatim Čedadskog evanđelistara i epigrafičkih spomenika, te ostalih diplomatskih vrela zaključuje kako je Hrvatska u Branimirovo doba zauzimala ravnopravno mjesto na političkoj, kulturnoj i civilizacijskoj karti Europe.

«Mjesto Branimirove Hrvatske u suvremenom svjetskom poretku» (43-65) tema je članka Mladena Ančića. Autor želi rasvijetliti pitanje kakvo je mjesto krajem 9. st., kada slabi Karolinško Carstvo i kada počinje postupna transformacija Europe, zauzimala hrvatska kneževina te u kakvim odnosima je bio njezin knez sa starim (Bizant) i novim središtima moći (papa). Autor zaključuje da u Branimirovo doba dolazi do većeg osamostaljivanja Hrvatske i njezina povezivanja s papom.

Milko Brković na početku svoga rada «Papinska pisma druge polovice IX. stoljeća destinatarima u Hrvatskoj» (69-85) prikazuje crkvene i političke prilike u drugoj pol. IX. st. Težište rada ipak je stavljeno na diplomatsku analizu petnaestak registriranih pisama na temelju kojih autor uspoređuje papinsku kancelariju s kancelarijom hrvatskih vladara te zaključuje da u pojedinim njihovim elementima i izrazima nalazimo sličnosti, no da se, gledajući samu strukturu isprava, radi o posve različitim kancelarijama.

«Vojna oprema primorskih Hrvata u doba kneza Branimira» (87-99) članak je Ante Nazora koji na temelju arheoloških nalaza analizira kakva je bila vojna oprema primorskih Hrvata u usporedbi sa suvremenom franačkom i bizantskom vojnom opremom. Autor zaključuje da su se Hrvati u IX. st. koristili uglavnom kopljem, lukom i strijelom, sjekirom, mačem i kratkim mačem ili bojnim nožem te kako je većina oružja bila izrađena u franačkim radionicama što je pokazatelj franačkog utjecaja na Hrvate u to doba, ali naglašava da se ne smije zanemariti niti bizantski utjecaj. Rad je obogaćen i likovnim materijalom koji nam dodatno daje uvid u problematiku.

«Skulptura Branimirova doba u Hrvatskoj» (111-117) tema je članka Nikole Jakšića s težištem na nekoliko važnih kamenih natpisa u kojima je bilo uklesano Branimirovo ime i njihovu ornamentiku, na temelju kojih izdvaja dvije skupine reljefa. Prva je skupina ona otkrivena na prostoru srednjovjekovne Hrvatske, a koja je, zaključuje autor, pokazivala ispodprosječnu zanatsku kvalitetu; druga je skupina reljefa, pronađena u dalmatinskim gradovima i ostalim dijelovima Hrvatske pokazivala izrazito visoku klesarsku kvalitetu što autor dovodi u vezu s benediktincima koji su tijekom IX. stoljeća misionarili po Hrvatskoj. Članak je također popraćen likovnim prilozima.

«Kristijanizacija istočnih dijelova Branimirove države» (125-151) rad je Ante Škegre. Na temelju arheoloških nalaza i analize stanja u županijama Livno, Pliva i Pset autor zaključuje da je proces kristijanizacije na tim područjima započeo posredovanjem preživjelog ilirsko-romanskog stanovništva i njihovih sakralnih objekata na čijim su temeljima podizane predromaničke građevine. Likovni materijali kojima je rad obogaćen pojašnjavaju nam ono o čemu autor piše.

Pavao Knezović u svom članku «Ranosrednjovjekovni latinitet» (173-194) analizama raznih epitafa, svetačkih životopisa te obiteljskih i lokalnih kronika zaključuje kako ranosrednjovjekovni latinitet na prostorima Hrvatske nije zaostajao za europskim te da se odlikovao raznolikošću književnih vrsta, lapidarnošću izraza, svježinom i dikcijom. Preostala dva rada bave se problematikom samoga grada Benkovca i njegovom širom okolicom.

«U XV. stoljeću postojala su dva Benkovića (Benkovca)» (197-203) rad je fra Stanka Bačića u kojemu donosi prikaz povijesti grada Benkovca, stavljajući pritom naglasak na 1449. godinu kada se spominju dvije istoimene utvrde zvane Benković. Autor također donosi kraću povijest crkve svetog Ante koja je smještena uz benkovački kaštel.

Kao posljednji članak u zborniku objavljen je prilog Lovorke Čoralić «Prekojadranska iseljavanja iz sjevernodalmatinskog zaleđa» (207-227). Autorica prikazuje tijek i intenzitet prekojadranskih migracija iz zaleđa sjeverne Dalmacije u doba osmanlijskih prodora; utvrđuje područja njihova naseljavanja i temeljna obilježja nazočnosti ljudi iz toga kraja u novoj sredini (svakodnevni život, imovno stanje, zanimanja, vjerski život, veze s domovinom).

Osim spomenutih radova objavljeni su i sažeci izlaganja Nevena Budaka (Titulacija hrvatskih vladara u ranom srednjem vijeku), Franje Šanjeka (Kršćansko ozračje Branimirove Hrvatske), Pave Živkovića (Bizantski crkvenoslavenski utjecaji na vjerske prilike u Branimirovoj Hrvatskoj), Pavuše Vežića (Kontinuitet kulnog mjesta) i Damira Karbića (Hrvatski plemićki rodovi u benkovskom kraju).

Na kraju, može se zaključiti da su radovi objelodanjeni u ovom zborniku veliki doprinos širenju naše spoznaje o knezu Branimiru i njegovu dobu, kao i potvrda da je Branimir i njegovo doba u hrvatskoj historiografiji još uvijek tema o kojoj se može reći nešto novo.

Branka Grbavac

Nataša Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva: povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, Biblioteka: Homines, tempora, loci [u prilogima: Fridericus Latom, *Victoria Sarakanzigetana... – Sárkányiszegetska pobjeda*, lat. prev. Zrinka Blažević], Zagreb: Barbat, 2001., XIII + 316 str.

Središnja je tema povijesne monografije Nataše Štefanec hrvatska velikaška obitelj Zrinskih iznikla iz starodrevnoga plemenitog roda Šubića Bribirskih, koja je za Jurja IV. posjedovala vlastelinstva na prostoru od Vörösvára u ugarskoj županiji Vás na sjeveru pa prema jugu do vinodolskih gradova na obalama hrvatskog Jadrana. Autoričin je, dakle, interes usredotočen na izučavanje mjesta i uloge te obitelji u osebujnoj, kompleksnoj i slojevitoj etnokulturnoj sredini hrvatskoga, ugarskog i austrijskoga ranomodernog razdoblja tijekom druge polovine XVI. i početka XVII. st., ujedno i dijelovima velike srednjoeuropske, mediterantske i tada nadošle balkanske civilizacije. Kroz povijest jednoga čovjeka, obitelji mu i prostore njegove obiteljske opstojnosti autorica uspijeva bez poteškoća prikazati političke, društvene, gospodarske, vjerske i kulturne promjene i preobrazbe na susretištu tih civilizacijskih prostora: promjene i preobrazbe uzrokovane dramatičnim napredovanjem Otomanskog Carstva.

Monografija Nataše Štefanec pokazuje širinu i dubinu svakodnevice Zrinskih na marginama, ali i raskrižju triju svjetova premda je autorica u uvodnom dijelu naglasila kako "bi za utemeljenu monografiju o Zrinskim drugu polovice 16. stoljeća bilo potrebno još ozbiljnije upustiti se u rad na samoj hrvatskoj, austrijskoj, slovenskoj i mađarskoj povijesti 16. stoljeća, proći još građe ... koja bi dopunila ovaj početni mozaik" (str. 4-5). Njezin je prinos, međutim, golem, važan i neupitan jer je nakon dugo godina konačno ugledala svjetlost dana ozbiljna monografija o povijesti jedne od utjecajnijih hrvatskih magnatskih obitelji.¹ Arhivskom gradom dobro potkrijepljena monografija o Jurju IV. i njegovu vremenu, uza sve svoje manjkavosti, kojih je autorica i sama svjesna, poticajno je djelo i svojevrsna pilot-studija koja može poslužiti kao predložak za izučavanje preostalih obitelji koje su svojim djelovanjem ostavile neizbrisive tragove u hrvatskom ranom novovjekovlju.² Kako bi ostvarila postavljeni cilj, autorica se uhvatila u koštac s neprojenim dokumentima

¹ Iznimku čini studija obitelji Rattkay Ante Gulina, *Povijest obitelji Rattkay; genealoška studija i izvori (1400-1793)* objavljenu kao 72. knjiga znamenite serije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: HAZU) *Djela*, 1995. godine u Zagrebu.